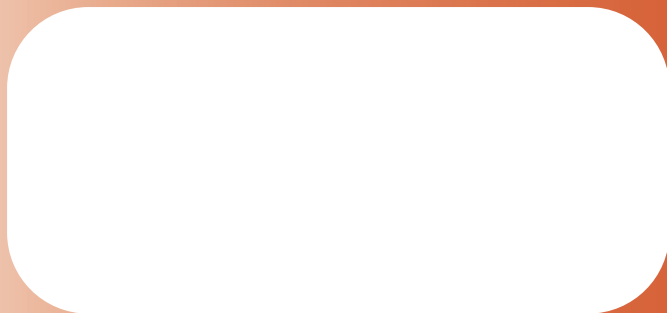
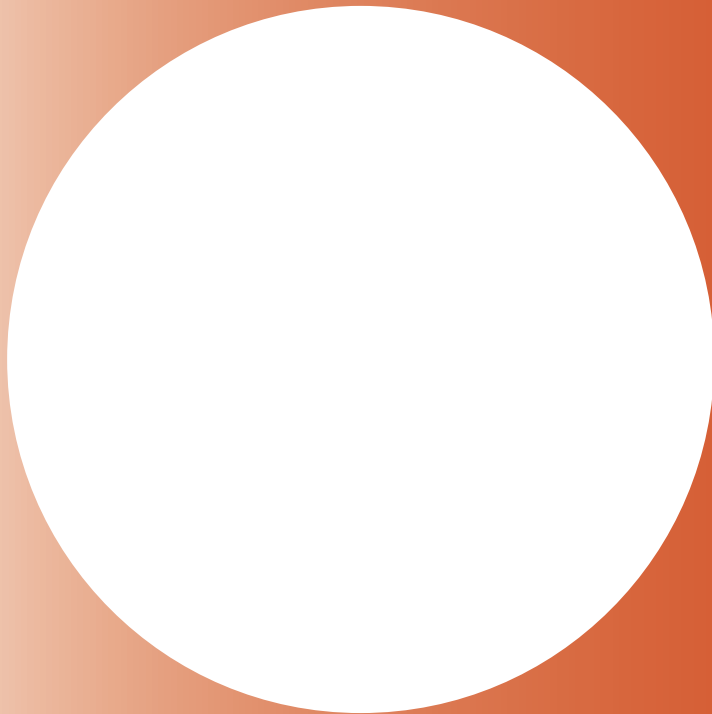

To forskjellige kilder:

Videreutdanningstall fra registersøk og lærevilkårsmonitoren

TO FORSKJELLIGE KILDER:

VIDEREUTDANNINGSSTALL FRA REGISTERSØK OG LÆREVILKÅRSMONITOREN

FORFATTERE: JOAKIM HERTZBERG ULSTEIN

GRAFISK PRODUKSJON: KOMPETANSE NORGE

FOTO FORSIDE: BÅRD GUDIM

ISBN: 978-82-7724-358-0

© KOMPETANSE NORGE 2019

Bakgrunn

Lærevilkårsmonitoren (LVM) har siden 2003 vært en årlig spørreundersøkelse gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB) i forbindelse med arbeidskraftundersøkelsen (AKU) i 1. kvartal. LVM er en kilde til tall over videreutdanning, og er i tillegg sentral kilde til data om ikke-formell opplæring og uformell læring i arbeidslivet. Kompetanse Norge overtok ansvar for LVM fra Kunnskapsdepartementet (KD) i 2015. I 2016 bestilte Kompetanse Norge første leveranse av registerdata, etter søk i Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB), som fulgte samme definisjon på videreutdanning som LVM.

I august 2018 ble LVM-tallene for første gang systematisk sammenlignet med tallene fra registersøk av analyseseksjonen. På samme tid hadde Ekspertutvalg for etter- og videreutdanning (EVU-utvalget) foretatt en egen bestilling av samme type registerdata over videreutdanning fra SSB. Både EVU-utvalget og analyseseksjonen konkluderte med at tallene ikke stemte overens. Forskjellene ble beskrevet i et notat fra EVU-utvalget publisert i januar 2019. Det kom en korrigert utgave av Kunnskapsgrunnlaget: Deltakelse i videreutdanning fra utvalget i mai 2019.

De ulike operasjonaliseringene og tellemåtene ble ikke tatt med i betraktning i det opprinnelige kunnskapsgrunnlaget fra EVU-utvalget. Den viktigste forskjellen mellom tallgrunnlagene er at LVM spør om deltakelse i videreutdanning de siste 12 månedene og registeret baserer seg på studenter per 1. oktober. Det vil si at tallene fra LVM omfatter videreutdanning som kan ha foregått i ett eller flere av tre semestre. NUDB-tallene er mindre omfattende, for registeret omfatter ikke videreutdanning som foregår kun på vårsemester, eller annen videreutdanning der personen ikke var registrert 1. oktober. Særlig videreutdanninger på kun ett semester eller mindre, vil bidra til avvik mellom LVM og registeret.

De viktigste avvikene mellom de to kildene på videreutdanning

	LVM 2017	Register 2017 ¹
Andel voksne i utdanning ²	15 prosent	Mangler i bestilling ³
Andel voksne i videreutdanning	8 prosent	5,4 prosent
Antall fagskole	Ca. 35 000	Ca. 9 900
Antall universitet og høyskole	132 000	112 600
Antall på grunnskole	Ca. 11 000	Mangler, se punkt 2 under
Trend siden 2010	Fra 9 til 8 prosent ⁴	Fra 4,6 til 5,4 prosent

¹ Bestillingen av registerdata fra EVU-utvalget og Analyseseksjonen hadde samme ordlyd, likevel var det noen forskjeller i tallene SSB leverte. Registertallene her er fra leveringen til analyseseksjonen og avviker derfor litt fra tallene i kunnskapsgrunnlaget fra EVU-utvalget.

² I LVM er voksne aldersgruppen 22-59 år. I registertallene er voksne alle som er eldre enn 22 år.

³ Hverken bestillingen fra EVU-utvalget eller analyseseksjonen inkluderte tall for alle voksne i formell utdanning, men bare tall for de oppfylte kriteriene til videreutdanning fra LVM.

⁴ SSB utleverer ikke disse tallene med desimaler, grunnet usikkerhetsmarginer.

Flere grunner til at tallene for videreutdanning er høyere i LVM

Videreutdanning er en undergruppe av voksne i utdanning og det er flere grunner til at LVM tallene vil inkludere flere i utdanning enn registerdataene:

1. Registerdata ekskluderer studenter som av ulike grunner ikke var registrert 1. oktober.
2. Deltakelse i formell grunnskole er ikke inkludert i registerdataene. Dette fordi grunnskolen ikke rapporterer individdata, og det ikke er mulig å hente ut videreutdanning basert på definisjonen. Det er rundt 800 elever inkludert i registerdata som tar kurs på det SSB har definert som grunnskolenivå. Dette omfatter arbeidsmarkedstiltak og innføringsår for minoritetsspråklige (programområde AOLOV0).
3. Utdanning i regi av studieforbund, offentlig godkjente nettskoler osv. er ikke inkludert i registerdata, selv om en del av opplæringen er formell utdanning. Dette var egen kategori i LVM i 2006, og det dekkes fortsatt av spørsmålsformuleringen i surveyen.
4. Man regner med noe overrapportering i spørreundersøkelser, grunnet selektivt minne på tid hos respondenter og respondenter avvikende forståelse av hva som utgjør formell utdanning (se under fagskole). For eksempel kan respondenter svare at en utdanning foregikk innen de siste 12 månedene, selv om den ble avsluttet for 13 måneder siden.
5. Til sist er LVM en spørreundersøkelse med utvalg. Utvalgsusikkerhet er en mulig årsak til forskjeller mellom de to kildene.

Videre er operasjonaliseringen av videreutdanningsbegrepet ulik for LVM og registerdata. Definisjonen som skiller utdanning fra videreutdanning er i prinsippet lik:

Personer i alderen 22–34 år som i løpet av det siste året har tatt formell utdanning, og som siden 19-års alder har hatt minimum tre års sammenhengende opphold/pause i sitt studieløp. Og personer i alderen 35–59 år som er i gang med formell utdanning.

Når LVM skiller mellom utdanning og videreutdanning gjennom opphold i utdanning i minimum 3 år, gjøres dette ved å koble respondentene opp mot et registersøk. Det er med andre ord NUDB-registeret som ligger til grunn for dette skillet, også i LVM. Første år pausen beregnes fra er forskjøvet med ett år i LVM sammenlignet med beregningen i registeret, ettersom deltakelse meldt i LVM kan strekke seg et helt år tilbake. Det vil for 2017-tall si at LVM-deltakelse kan ha vært i 2016, og siste år i mulig pause vil derfor være 2015. For registerdata er deltakelse per 1.10.2017, og siste år i mulig pause vil være 2016. I tillegg er pausen i LVM utvidet med perioden fra 1. oktober og intervjudtidspunktet.

Fagskoler: En svakhet i LVM?

EVU-utvalget rapporterte at LVM viser at ca 35 000 tar videreutdanning ved en fagskole. Det er over dobbelt så mange som det er registrerte studenter ved fagskoler i Norge per 1. oktober. Noe av dette kan forklares med at mye utdanning ved fagskolene er korte videreutdanninger, og at LVM vil fange opp deltakere fra to år. SSB mener imidlertid at det kan være en overrapportering med bakgrunn i at begrepet fagskole misforstås av noen respondenter. Det kan handle om at yrkesfaglig opplæring på videregående nivå, blir rapportert som fagskole, og altså en tilsvarende underrapportering på videregående nivå. I tillegg kan det være overrapportering av formell videreutdanning. Det vil si at respondenterne bruker fagskole for opplæringen som ikke har foregått innenfor det formelle utdanningssystemet. SSB har i LVM for 2019 utbedret spørreskjemaet, for at respondenterne skal få en bedre forståelse for fagskolebegrepet.

Studenter ved universiteter og høyskoler

Setter man LVM-tallene for videreutdanning i sammenheng med andre utdanningsstatistikker, gir det inntrykk av overrapportering (se EVU-utvalget 2019: 4). I LVM regnes det med ca. 132 000 som oppfylte videreutdanningsdefinisjonen blant studenter i UH-sektoren. Om tallene var sammenlignbare ville det tilsvart omtrent 45 prosent av registertallene over alle studenter i Norge i 2017 (SSB 2019a). En del av forklaringen er knyttet til at NUDB-registeret viser registrerte studenter per 1. oktober 2017. Det reelle antallet som har studert ved universiteter og høyskoler i 2017 er høyere, fordi studenter som avsluttet sine studier i vårsemesteret, og andre på korte studier som ikke pågår 1. oktober, ikke telles med. LVM tallene kan som omtalt ovenfor ikke sammenlignes direkte med utdanningsstatistikker basert på en telledato.

Ulike trender: Forskjellige operasjonaliseringer og feilmarginer

Trenden på videreutdanning går i motsatt retning i LVM og registerresultatene. En del av forklaringene på dette kan ligge i at kildene måler ulike ting. Som et hypotetisk eksempel: En endring i andelen studenter som bare studerer vårsemesteret vil påvirke LVM uten at det påvirker registersøket. Denne logikken gjelder også de andre forskjellene mellom undersøkelsene.

En vanlig kritikk av registerdata er at forbedrete rapporteringsrutiner fører til at det blir flere registrerte over tid uten at dette reflekterer en reell økning. SSB har ikke klart å finne dekning for at forbedrete rapporteringsrutiner forklarer økning i antall videreutdanningsstudenter i registerdataene.

Man må også regne med feilmarginer i LVM. De matematiske feilmarginene er relativt små, grunnet størrelsen på utvalget til AKU (SSB 2019b). Likevel kan det være feilkilder knyttet til misforståelser under selve intervjuet, eller ukjente systematiske utvalgsskjevheter. Derfor bør man være varsom med å tolke mye ut av små endringer over tid i LVM.

To forskjellige kilder

Enhver spørreundersøkelse har usikkerhet knyttet til utvalget. Gitt et stort nok utvalg og god stratifisering kan man likevel forvente at usikkerheten er usystematisk. Registerdataene er basert på en tilnærmet fulltelling. Det kan likevel oppstå registreringsfeil og disse vil gjerne være systematiske. Dette fører til en avveining. I registeret inkluderer de fleste enhetene, men de som er ekskluderte er gjerne ekskludert på en systematisk måte. I spørreundersøkelser har du et langt mindre utvalg, men gitt riktig utvalgsmetode så vil feilkildene i all hovedsak være tilfeldige.

Til tross for at definisjonen på formell utdanning og videreutdanning i prinsippet er lik for begge kildene så blir de operative definisjonene forskjellig. Registersøk er begrenset av rapporteringsrutiner og data tilgjengelig i registeret. Som en spørreundersøkelse har LVM friheten til å definere begrepene selv. Det gjør at den operative definisjonen passer bedre til den teoretiske definisjonen. Registersøk, på sin side, har en rigid definisjon som ikke er like utsatt for menneskelig feiltolkninger.

LVM og registerdataene er forskjellige kilder som bygger på forskjellige metoder og operasjonaliseringer. Funnene fra de to er derfor ikke direkte sammenlignbare. Begge metodene har sine fordeler og ulemper, og hvilken målemetodene som vektlegges avhenger av hvilke sider ved videreutdanning i Norge en er interessert i. Denne typen kildeforskjell er blant annet kjent fra måling av [arbeidsledighetstall i Norge](#), og at det er [forskjeller i arbeidsledighet for innvandrere](#) mellom de to målemetodene register og survey (Aamodt 2019, Sandvik 2019). Surveyen gir det mest dekkende bildet av den totale arbeidsledigheten, for den fanger opp grupper som registeret ikke får med.

Relevans for kompetansepolitikken

Kompetansepolitisk er det viktig å ha oversikt over deltakelse i videreutdanning, og vi trenger derfor gode kilder til å underbygge utvikling av tiltak. Når det kommer til tall på omfang av videreutdanning, vil LVM gi det mest dekkende grunnlaget. Registerdata har en avgrensning med registrering per en dato, som utelukker deler av aktiviteten. I tillegg har utviklingen gått i retning av mer fleksibilitet i påmeldingstidspunkter og at også formell utdanning tilbys i kortere fag eller emner. Utviklingen vil sannsynligvis fortsette og det vil ikke på samme måte være en utfordring for tallgrunnlaget i LVM, som for registertall fra NUDB.

Det er i videre et viktig poeng at Lærevilkårsmonitoren undersøker andre former for læring enn den formelle utdanninga. Ikke-formell opplæring og uformell læring på arbeidsplassen er også vesentlig komponenter i voksenes læring. Slike former for læring kartlegges ikke i register, men er viktige i en kompetansepolitisk setting.

Samtidig er det grunnlag for å jobbe videre med utvikling av begge metodene, og for å utvikle kunnskapsgrunnlaget for kompetansepolitikken mer generelt. Kunnskapsdepartementet har fått overlevert flere offentlige utredninger det siste året. Der blir det poengtert behov for bedre registre og for undersøkelser som kan belyse kompleksiteten i kompetansepolitiske utfordringer og bidra til å avklare hvilke tiltak som gir økt og bedre tilpasset kompetanse der det er behov for det.

Kilder:

- Aamodt, Ingebjørg (2019) To av tre AKU-ledige innvandrere er ikke registrert hos NAV. Hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/to-av-tre-aku-ledige-innvandrere-er-ikke-registrert-hos-nav>
- EVU-utvalget (2019) Kunnskapsgrunnlaget: Deltakelse i videreutdanning. Hentet fra www.kompetansenorge.no/evu/aktuelt/VidereutdanningiNorge/
- Keute, A., & Drahus, K. M. (2017). Livslang læring 2008-2017 - resultater fra Lærevilkårsmonitoren. Hentet fra www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/livslang-laering-2008-2017
- Sandvik, Ole (2019) Hvorfor ulike arbeidsledighetstall? Hentet fra www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/hvorfor-ulike-arbeidsledighetstall--348571
- Statistisk sentralbyrå (2019a) Statistikkbanken kildetabell 08091. Hentet fra www.ssb.no/statbank
- Statistisk sentralbyrå (2019b) Arbeidskraftundersøkelsen: Om statistikken. Hentet fra www.ssb.no/aku

